

УДК 159.953.5

DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol14-Year2023-145>

Ларін Дмитро Ігорович

доктор філософії в галузі психології,

завідувач навчальної відділу загальної психології

імені проф. Г. І. Челпанова

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0865-8515>

larin-89@ukr.net

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ ДИТИНИ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ

Актуальність. Освітня реформа «Нова українська школа» поставила питання добробуту школяра в основу всієї освітньої політики. Це потребує імплементації в чинні нормативно-правові акти вихідних положень освітньої реформи як таких, що спрямовують реалізацію психологічного добробуту дитини в школі.

Мета статті – визначити міру представленості характеристик психологічного добробуту дитини в нормативно-регулятивних документах системи освіти.

Завдання: дослідити поняття психологічного добробуту в психологічній літературі та здійснити аналіз його представленості в нормативно-правових документах.

Методологічною основою дослідження стали загальні положення теорії пізнання, а методом дослідження – контент-аналіз текстів нормативних документів.

Результати. Здійснено теоретичний аналіз поняття психологічного добробуту як показника задоволеності життям у нормативно-психологічному контексті. Психологічний добробут пов'язано із системою правил, що регулюють взаємовідносини в системі «учень – учитель», порушення яких призводить до психологічного дискомфорту та формування дефіцитарної мотивації (мотивації уникнення невдач). Зауважено, що прагнення захистити дитину та вберегти її від усіляких негараздів може втілюватися не в профіцитарній, а в дефіцитарній формі як такої, що запобігає певним ризикованим діям, унеможливає та забороняє їх. Встановлено, що нормативні документи не керуються поняттям «добробут» а віддають перевагу іншим термінам, зокрема терміну «всесічний розвиток дитини». Новизна статті полягає в тому, що порушується питання регулювання діяльності учасників освітнього процесу задля забезпечення комфортної взаємодії, спрямованої на профіцитарний підхід. Розглянуто дефініцію психологічного добробуту в правовому полі з урахуванням фізичного розвитку

особистості школяра. Отже, постає необхідність переходу від дефіцитарного до профіцитарного підходу в ухваленні рішень та розбудові безпечного середовища як умови відчуття психологічного комфорту та адекватного сприймання навчального матеріалу.

Висновки. Термін «психологічний добробут», який фіксує перебування дитини в добрі, доцільно ввести в контекст законодавчих актів як більш відповідний концепції НУШ.

Ключові слова: психологічний добробут; нормативно-правові документи; дитина; дефіцитарна і профіцитарна мотивація; освітнє середовище.

Dmytro I. Larin

Doctor of Philosophy in Psychology

head of the general psychology educational Department

named after Prof. G. I. Chelpanova Taras Shevchenko Kyiv National

University

Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0865-8515>

larin-89@ukr.net

ANALYSIS OF CHILD PSYCHOLOGICAL WELL-BEING INDICATORS IN REGULATORY AND LEGAL DOCUMENTS

Relevance. Educational reform The new Ukrainian school has placed the issue of student welfare at the core of all educational policy. This requires the transfer of the original provisions of the educational reform to the current normative legal acts, as those that direct the implementation of the child's psychological well-being at school.

The purpose of the article is to determine the degree of representation of the characteristics of the child's psychological well-being in normative and regulatory documents of the education system.

The task: to define the concept of psychological well-being in psychological literature and to analyze their representation in normative and legal documents.

The methodological basis of the study was the general provisions of the theory of cognition, and the content analysis of the texts of regulatory documents served as the method.

Results The article carries out a theoretical analysis of the concept of "psychological well-being" as an indicator of life satisfaction in a normative and psychological context. Psychological well-being takes into account the system of rules that regulate relationships in the "student-teacher" system, the violation of which leads to psychological discomfort and forms deficient motivation (motivation to avoid failure). We can predict that the desire to protect the child and protect him from all kinds of troubles can be embodied not in a proficitarian form, but in a deficient form, as one that prejudices, does not allow and forbids certain risky actions. It has been established that regulatory documents are not guided by the concept of "welfare" and prefer other terms, currently, the term comprehensive development of the child. The

novelty of the article is that it raises the issue of regulating the activities of participants in the educational process in order to ensure comfortable interaction with a focus on the profiteering approach. The author of the article considered the definition of psychological well-being in the legal field, taking into account the physical development of the personality of the schoolboy. Therefore, there is a need to move from a deficit to a surplus approach to decisions and build a safe environment, as a condition for a sense of psychological comfort and the adequacy of the perception of educational.

Conclusions. In our opinion, the term "psychological well-being", which captures the child's well-being, should be introduced into the background of legislative acts as more appropriate to the concept of the New Ukrainian School.

Keywords: psychological well-being; normative and legal documents; baby; deficit and surplus motivation; educational environment.

Постановка проблеми. Психологічний добробут є як ціннісним самовизначенням особистості, так і засобом досягнення якості життя людини в суспільстві. Питання добробуту загалом і психологічного добробуту зокрема є ключовими в ситуаціях, які стосуються дитини та її розвитку, у тому числі й освітнього. Згідно з освітньою концепцією «Нова українська школа (далі – НУШ) добробут дитини – учня/учениці закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) – є одним із найважливіших критеріїв запровадження освітньої реформи. Це також стосується вчителів і батьків дитини як учасників освітнього процесу. З огляду на це постає питання щодо перенесення вихідних положень концепції освітньої реформи в чинні нормативно-правові акти, оскільки саме останні й будуть забезпечувати реалізацію засад психологічного добробуту дитини в школі. Успадковані освітньою системою України норми пострадянського періоду потребують перегляду, зважаючи на зростання вимог щодо якості життя та розвитку країни як правової держави демократичного спрямування. Реформа освіти «НУШ» розглядає питання добробуту дитини як ключове і вимагає перегляду усталених норм щодо його досягнення в умовах реформованої школи. Тому вивчення нормативних документів з позиції підтримки та розвитку психологічного добробуту дитини в умовах школи – це наукове завдання, вирішення якого буде слугувати нормативному регулюванню запровадження психологічного добробуту дитини в освітнє середовище НУШ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблему психологічного добробуту вивчали загалом як поліаспектну з урахуванням зафіксованих у досвіді уявлень, на основі критеріального підходу щодо його визначення, процесів соціалізації та адаптації особистості. Дослідницька база наукових публікацій засвідчує наявність

статистично значущого зв'язку між фізіологічним станом дитини і її психологічним добробутом. Загалом поняття *психологічного добробуту* досліджували в контексті *задоволеності життям* (К. Гавриловська, І. Павлюк), *уявлення про його сутнісні характеристики* (Н. Батурін, Н. Бредбурн, Ж. Вірна, А. Вороніна, А. Воттерман, Е. Дінер, К. Ріфф, П. Фесенко та ін.); через його (психологічного благополуччя) *структурні характеристики* (Е. Дінер, Л. Жуковська, Л. Куликов, К. Ріфф, В. Хащенко, Р. Шаміонова та ін.); *його ресурси та чинники* (М. Аргайл, Н. Бредбурн, І. Джидар'ян, Е. Дінер, Т. Іванова, Д. Керол, Л. Куликов, М. Норман, К. Ріфф, Д. Леонт'єв, М. Селігман, Р. Шаміонов, Ж. Вірна, Е. Дінер, Г. Зараківський, Д. Канеманн, А. Курова, Т. Титаренко, С. Максименко У. Шимакк); під кутом зору його *формування та взаємозв'язку з рисами особистості* (Н. Бредбурн, А. Вороніна, Е. Дінер, О. Ідобаєва, Л. Козьміна, К. Ріфф, П. Фесенко, Т. Шевеленкова, О. Ширяєва); у контексті процесів детермінації (М. Варій, Д. Леонт'єв, С. Максименко, С. Рубінштейн та ін.). Поняття добробуту дитини в школі розглядають крізь призму створення сприятливої для навчання позитивної атмосфери (Г. Назаренко, Н. Філіпова, Т. Гулупова, Н. Баранова), мікроклімату в класі (Д. Романовська, О. Ілашук, І. Усенко). Однак нам не траплялися дослідження, які б простежували зв'язок між нормувальними процесами організації освітнього простору і психологічним добробутом дитини. Стани дитини і, відповідно, її психологічний добробут аналізують переважно з позиції комфортності умов її перебування в школі, як-от впливу температурного режиму (О. Ілашук, С. Шурубуря та ін.) чи кольорового спектра (К. Васюк, О. Тимченко, О. Коваленко) тощо. Натомість нам не вдалося відшукати дослідження, які б стосувалися аналізу нормативних документів щодо забезпечення добробуту дітей в освітньому просторі. Тож вивчення представленості в нормативних документах наукових здобутків з питань забезпечення добробуту дитини в школі може допомогти більш усвідомлено ставитися до цього процесу та забезпечувати його в умовах шкільного навчання. На нашу думку, саме регулювання діяльності учасників освітнього процесу може забезпечити їхню комфортну взаємодію та спрямованість цієї діяльності на профіцитарність.

Мета статті – визначити міру представленості характеристик психологічного добробуту дитини в нормативно-регулятивних документах системи освіти.

Завдання: дослідити поняття психологічного добробуту в психологічній літературі та здійснити аналіз його представленості в нормативно-правових документах, які регулюють надання освітніх послуг у закладі загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі послуговуються двома суміжними поняттями, як-от: благополуччя і психологічний добробут. Останнє трапляється не так часто, але ми обрали саме його як автентично українськомовний термін. Згідно з тлумаченням К. Гавриловської, *психологічний добробут є інтегральним психічним феноменом, що характеризує успішне функціонування особистості в соціальному середовищі, супроводжується позитивним емоційним тоном, функціональним станом організму та задоволеністю життям* (Гавриловська, & Павлюк, 2021). Також у визначенні психологічного добробуту будемо спиратися на концепцію К. Ріфф, згідно з якою цей феномен не лише передбачає суб'єктивний добробут (переживання вдоволення/невдоволення, англійською мовою – «well-being»), а й бере до уваги той соціальний контекст, у якому особистість реалізує себе (Ryff, 2014). У вітчизняній психології психологічний добробут розглядають у соціальному контексті, що часто залишається поза увагою дослідників, які використовують переважно термін «благополуччя» як його синонім. Так, на думку Н. Каргіної, психологічне благополуччя слід розглядати як складне психічне утворення, що виявляється в переживанні змістової наповненості та цінності життя, відчутті задоволеності життям і собою, досягненні актуальних мотивів і потреб особистості в перспективі соціально значущої мети, позитивній оцінці власного існування (Каргіна, 2018). Видається доречним проведення більш детального аналізу семантики цих термінів, а також окреслення і деталізація їхнього психологічного контексту. Наразі поняття «добробут» асоціюється здебільшого з економічним аспектом життя особистості і матеріального достатку. В Енциклопедії сучасної України наведено таке визначення поняття «добробут»: *добробут – сукупність умов життєдіяльності в економічному, соціальному, духовному та політичному розуміннях, що надають людині можливості для всебічного розвитку* (Близнюк, 2008). Тож можемо констатувати значну кількість проявів добробуту, де поняття психологічного добробуту охоплює сукупність умов життєдіяльності, функціональний стан організму, що характеризується почуттям успішності, позитивним емоційним тоном і задоволеністю життям.

Питання психологічного добробуту дитини є наріжним каменем реформи освіти НУШ. Оскільки регулювальну функцію виконують нормативно-правові акти, ми звернулися до аналізу текстів нормативних документів щодо представленості в них категорій психологічного добробуту дитини, а також щодо їхньої спрямованості, наразі *дефіцитарної*, як такої, що спрямована на зниження загроз та ризиків порушення добробуту дитини, і *профіцитарної* – як спрямованої на

створення та посилення необхідних умов для розвитку та підтримки добробуту дитини в умовах шкільного навчання.

Для аналізу було відібрано 10 документів, власне нормативно-правових актів, що спрямовують освітян на діяльність з досягнення добробуту дитини:

Положення «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти». Наказ МОЗ № 2205 від 25.09.2020 року
Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції»
Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць
Державні санітарні норми та правила «Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби і конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги»
Закон України «Про освіту»
Закон України «Про загальну середню освіту»
Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»
Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів)
Конвенція про права дитини
Конвенція ООН про права дитини

Ми з'ясували, що питання санітарно-гігієнічних норм перебування дитини в школі досить ретельно розроблені (що й демонструє дібраний перелік документів). Вони стосуються: безпеки облаштування навчальних приміщень, норм повітряно-теплового режиму з урахуванням фізіологічних особливостей організму. Наразі ці норми добробуту, що стосуються збереження життя і здоров'я дитини, чітко прописано в нормативному документі «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти» (наказ МОЗ № 2205 від 25.09.2020) і частково в Законі України «Про освіту». Проведений аналіз дав також змогу виокремити дві групи пріоритетних напрямів: перша стосується позиції дитини як користувача, а друга трактує добробут дитини з позиції її безпеки. З огляду на визначені пріоритети для більш детального аналізу ми обрали два основних документи, а саме: 1) «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти». Наказ МОЗ № 2205 від 25.09.2020; 2) Закон України «Про загальну середню освіту» (табл. 1).

Таблиця 1

**Статті Розділу III Наказу МОЗ № 2205 від 25.09.2020 року
«Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної
середньої освіти»**

Назви функцій	Групи та їхні характеристики	№ статті
1-ша група: Безпека дитини		
1. Здоров'язбережувальна функція	Збереження фізичного здоров'я.	2
	Збереження фізичного здоров'я: запобігання шкідливому впливу речовин на організм	17
	збереження зору та балансу кольорів (фізична безпека)	4; 15; 20
	обмеження піднімання ваги	19.2
	збереження зору (збереження фізичного здоров'я)	12; 22 23
2. Життєзбережувальна функція	Неслизька підлога, її покриття для недопущення травм, несумісних із життям	4
	Запобігання шкідливому впливу речовин на здоров'я	6; 14
	Безпечне облаштування приміщень закладів освіти	9
3. Зниження ризиків	Можливість вільно пересуватися без порушення приватного простору	1
	Структурування простору згідно з віковими особливостями	5
	Розширення доступу до інформаційного середовища	7
	Свобода вільного пересування	12
	Розміщення навчальних приміщень згідно з віковими особливостями	16; 18
	Виконання норм техніки безпеки з урахуванням вільного пересування та ергономічності робочого місця	25
4. Дотримання норм вікового розвитку	Вимоги щодо санітарного контролю	3
	Простір для дітей з особливими освітніми потребами	13
	Виконання норм техніки безпеки з урахуванням вільного пересування та ергономічності робочого місця	25

Назви функцій	Групи та їхні характеристики	№ статті
	Дотримання санітарно-гігієнічних норм зросту, збереження статури	11
2-га група: Позиція дитини як користувача		
5. Фізичне пересування	Можливість вільно пересуватися без порушення приватного простору	1
	Підтримка соціальної взаємодії	12.1
	Свобода вільного пересування	12.2
6. Техніка безпеки	Виконання умов та санітарних норм (дотримання правил техніки безпеки)	8; 9; 10
	Збереження статури (фізична безпека)	11
	Робота в окремих приміщеннях та виконання правил поведження з інструментами	18; 19
	Дотримання правил техніки безпеки під час користування санвузлами	21
	Дотримання правил техніки безпеки під час користування комп'ютерною технікою.	24
	Дотримання правил техніки безпеки під час користування електроприладами	26; 27

Отже, результати аналізу згідно з визначеними критеріями щодо трактування статей Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти. (наказ МОЗ № 2205 від 25.09.2020) стали підставою для виокремлення двох груп нормативно-правових документів, що безпосередньо стосуються або добробуту дитини (безпека дитини, здоров'язбережувальна функція, життєзбережувальна функція та група зниження ризиків), або позиції дитини як користувача, що передбачає можливості фізичного пересування школяра без порушення кордонів інших, користування технічним обладнанням і комп'ютерною технікою, дотримання правил техніки безпеки. Глумачення статей документа містить переважно негативну констатацію та заборони, що можна трактувати з позиції *дефіцитарної* спрямованості. Можна стверджувати, що функція збереження фізичного здоров'я містить здебільшого формулювання запобігання та заборон, що тягне за собою негативні конотації і може формувати негативне ставлення учасників освітнього

процесу (вчителі-батьки-учні) до їх виконання та дотримання правил техніки безпеки.

Така упередженість зумовлює упередженість щодо життєзберезувальної функції (виконання технічних вимог будівлі закладу загальної середньої освіти, що відображено в 1-му пункті регламенту: *«Будівля не повинна перевищувати проектну місткість»*), орієнтуючи на обмеження – незважаючи на те, що виконання цієї вимоги забезпечує можливість вільного пересування дитини без порушення її простору. Відповідно, 2-й пункт (*«Ганок будівлі закладу освіти повинен мати безпечне **неслизьке** покриття з рельєфним маркуванням, огороження і зручні поручні вздовж сходів та забезпечувати умови доступності будівлі»*) є логічним доповненням уже згаданого дефіцитарного підходу щодо особливостей покриття, огороження та доступності будівлі, дотримання якого спрямоване на збереження фізичного здоров'я дитини. Словосполучення *«не дозволяється»* підкреслено в пункті № 25: *«**Не дозволяється** одночасна робота за одним комп'ютером двох і більше учнів незалежно від їхнього віку»*.

Унормовані вимоги щодо приміщень закладу освіти та проведення ремонтних робіт забезпечують фізичну безпеку, виконуючи здоров'язберезувальну функцію, але водночас позбавляють здобувачів освіти відчуття самостійності та свободи вибору: наприклад, пункти №8 і 12, спрямовані на запобігання негативним явищам замість формування довіри до санітарних регламентів (п. 8. *«Електромагнітне випромінювання в усіх приміщеннях не повинно перевищувати гранично допустимі рівні відповідно до Державних санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 1996 року № 239, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 серпня 1996 року за № 488/1513»*; п. 12 ч. 3. *«Для профілактики порушень постави не менше 2-х разів на рік учнів пересаджують на інші ряди, не порушуючи відповідності групи меблів їх зросту та з урахуванням гостроти зору і слуху»*).

Крім забезпечення фізичної безпеки та збереження життя, наказ МОЗ містить пункти, які задовольняють потребу дитини у вільному просторі та санітарно-гігієнічних нормах. Було б помилковим вважати, що сам наказ позбавляє дитину як користувача активної позиції. Так, у пунктах 1; 12; 12.2 ідеться про можливість вільного пересування без порушення кордонів особистого простору, що підтримує соціальну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Техніка безпеки, яка з позиції дитини забезпечує збереження постави і життя, у мовній конотації має вигляд обмеження свободи.

Здійснивши аналіз гігієнічних вимог до будівель, приміщень у наказі МОЗ «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти» №2205 від 25.09.2020 р., ми знайшли два пункти, які стосуються психологічного добробуту: п. 12 ч. 3 і п. 19 (п. 12 ч. 3: «Для профілактики порушень постави не менше 2-х разів на рік учнів пересаджують на інші ряди, не порушуючи відповідності групи меблів їх зросту та з урахуванням гостроти зору і слуху»), розвитку гнучкості і комунікації в класі (здоров'язбережувальна функція) (п. 19: «У майстернях учням 10-12 років слід використовувати інструменти розміром № 1, учням 13-15 років – № 2, після 15 років – інструменти для дорослих»). Відповідна норма наказу, крім виконання правил техніки безпеки, соціалізує дитину через працю відповідно до вікових особливостей.

Аналіз статей *Закону України «Про загальну середню освіту»* дав змогу виокремити терміни, пов'язані із психологічним добробутом дитини, та здійснити кількісний аналіз щодо їх повторюваності в документі: усебічний розвиток – 1, психічне здоров'я – 1, фізичне здоров'я – 1, розвиток – 2, психолого-педагогічні послуги – 1, фізична безпека – 1, здібності – 1. Загалом у зазначеному нормативному документі виявлено 8 випадків застосування понять, пов'язаних із психологічним добробутом дитини.

У *статті №2* для розкриття змісту поняття «всебічний розвиток» (інтелектуальний, фізичний, соціальний) не використовується поняття психологічного добробуту або благополуччя. У *статті №5* зазначається, що для формування особистості, забезпечення її всебічного розвитку важливим є підтримання фізичного здоров'я.

Відповідно до наведеного контент-аналізу понять, які мають близьке до терміна «психологічний добробут» значення, з погляду доступності освітніх послуг умовно можна виокремити два підходи: профіцитарний (заохочення) і дефіцитарний (заборони). Профіцитарний підхід відбиває ідею забезпечення умов через доступність освітніх послуг (стаття 2) та безперервності освіти завдяки розвивальному середовищу (стаття 3). Дефіцитарний підхід знаходить відображення в заборонах згідно з нормами і допустимими межами щодо наповнюваності класів (стаття 14) та забороні утворення структур та політичних партій (стаття 17). Зауважимо, що встановлені норми психологічного добробуту належить розглядати в соціальній взаємодії між здобувачем освіти і надавачем освітніх послуг. Ці норми описано з огляду на критерії, розроблені на основі Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти. Наказ МОЗ № 2205 від 25.09.2020 (http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/77778/), Закону України «Про

загальну середню освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>) та Конвенції про права дитини (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).

Також зазначимо, що в освітньому середовищі правила визначають межі та репертуар дій, які створюють сприятливий психологічний клімат у системі «вчитель – учень – батьки». Психологічний добробут базується на системі правил, що регулюють взаємовідносини в системі «учень – учитель», порушення яких призводить до психологічного дискомфорту, та формують дефіцитарну мотивацію (мотивацію уникнення невдач). Можемо передбачити, що прагнення захистити дитину та вберегти її від усіляких негараздів може втілюватися не в профіцитарній, а в дефіцитарній формі як такої, що запобігає певним ризикованим діям, не дозволяє та забороняє такі дії. Тож можемо констатувати, що застосування заборон прирівнюється до збереження життя та здоров'я. На нашу думку, більш прогресивними можуть бути правила, які посилюють активність житини та її компетентність у соціальному житті, що може стосуватися не лише безпеки поведінки, а й комунікації (ідеться про «м'які соціальні навички»).

А втім, повернімося до нашого аналізу і зважмо відтак, якою мірою в шкільних правилах відображаються тлумачення профіцитарного і дефіцитарного спрямування (табл. 2).

Таблиця 2

Профіцитарні і дефіцитарні правила психологічного добробуту в системі «вчитель–учень–батьки» на основі Закону України «Про загальну середню освіту»

Тип спрямованості правил		№ статті
Профіцитарні	Дефіцитарні	
Повага до того, хто висловлює думку	-	8
Шанобливе ставлення до гідності учня, учителя, батьків	-	13; 19
Цінувати свободу дитини, що поруч	-	3
-	Уникати упередженого ставлення	5, 16
-	Запобігати проявам булінгу в шкільному колективі	-
Оцінювати дії особистості, а не особистість загалом	-	17
Дотримуватися нейтралітету,	-	21

Тип спрямованості правил		№ статті
Профіцитарні	Дефіцитарні	
уникати стигматизації з боку учнів щодо конкретної особистості		
Миттєво реагувати на прояви знецінення особистості дитини	-	6
Дотримуватися принципів рівності щодо всіх учасників освітнього процесу	-	2
-	Використовувати лише «Я-повідомлення»	-
-	Не захищати інших, якщо вони про це не просять	-
-	Запобігати проявам булінгу в шкільному колективі	-
Використовувати правило «стоп» під час обговорення або дій, що є травматичними для особистості як дитини, так і вчителя	-	-
-	Не екстраполювати сімейні проблеми на відносини в шкільному колективі	-
-	Не поширювати плітки	-
-	Не вирізати «улюблених» учнів і не акцентувати на них увагу	-

Перераховані нами загальнолюдські правила дотримання психологічного добробуту в системі «вчитель – учень – батьки» не є вичерпними і можуть бути доповнені чи змінені залежно від учнівського колективу, ступеня його сформованості, авторитету батьків та вчителів тощо. Також можна припустити, що профіцитарна спрямованість у трактуванні шкільних правил буде більш перспективною, ніж дефіцитарна, спрямована на компенсацію чогось або на заборону небажаного.

Висновки. Отже, здійснивши теоретичний аналіз поняття «психологічний добробут» і його представленості в нормативних документах системи шкільної освіти, можемо зробити висновок, що це поняття наразі трактують здебільшого під кутом зору дотримання санітарно-гігієнічних норм облаштування приміщень, прямих заборон та

обмежень, що прирівнюється до збереження життя та здоров'я і відбивається в категоріях дефіцитарності, обмежуючи вплив на особистість. Встановлено, що чинні нормативно-правові документи, щоб відобразити прогресивний розвиток дитини, не послуговуються наразі поняттям «добробут», а використовують здебільшого інші терміни, а саме: психічне та фізичне здоров'я, розвиток, психолого-педагогічні послуги, фізична безпека, здібності. На нашу думку, термін «психологічний добробут», який фіксує перебування дитини в добрі, доцільно ввести в тло законодавчих актів як більш відповідний концепції НУШ.

Перспективою для подальших досліджень може бути розширений аналіз нормативних текстів щодо їхньої відповідності концепції освітньої реформи «Нова українська школа».

Список використаних джерел

Бевз, Г. М. (2019). Формування громадської думки щодо реформ методом «дослідження шляхом участі». *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*, 8(37), 10–22. <https://doi.org/10.32405/2522-993>.

Близнак, В. В. (2008). Добробут. В І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. (Ред.), *Енциклопедія Сучасної України* (Т. 8). Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Взято з <https://esu.com.ua/article-22384> (дата звернення: 24.01.2023)

Гавриловська, К. П., & Павлюк, І. М. (2021). *Психологічний добробут жінок із різним індексом сексуальності. Науковий вісник Ужгородського національного університету*, (3), 45–50. Взято з <http://eprints.zu.edu.ua/33846/>

Гавриловська, К. П., Фальковська, Л. М., & Музичко, Л. В. (2017). Соціальне благополуччя самотніх жінок у сучасному світі. *Лікарська справа*, 7(1144), 22–18.

Гриценко, Л. І. (2020). Соціально-психологічні технології як інструмент забезпечення підтримки громадськістю освітніх змін. *Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук*. Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 7-8 лютого 2020 р.) Ч. 2 (с. 96–100). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень».

Державні санітарні норми та правила «Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби і конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги». Наказ МОЗ України № 1139 від 29.12.2012. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-13#n15>.

Каргіна, Н. В. (2018). Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», Одеса.

Конвенція про права дитини (2023). Ратифіковано Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.91. Взято з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) (2006). Ратифіковано Законом [№ 1767-VI від 16.12.2009](#). Взято з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.

Про загальну безпечність нехарчової продукції (2011). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 22, ст. 145. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-17#Text> (дата звернення: 06.2001.2023).

Про загальну середню освіту (1999). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 28, ст. 230. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>.

Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць (2011). Наказ МОЗ України № 145 від 17.03.2011. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-11#Text> (дата звернення: 06.01.2023).

Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти (2020). Наказ МОЗ України № 2205 від 25.09.2020. Взято з http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_ osv/77778/

Про освіту (2017). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 38-39, ст. 380. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Про професійну (професійно-технічну) освіту (1998). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 32, ст. 215. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>.

Bryant, F. B., & Veroff, J. (1982). The structure of psychological well-being: A sociohistorical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43 (4), 653–673. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.43.4.653>

Byers, E. S. (2005). Relationship satisfaction and sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in long-term relationships. *The Journal of Sex Research*, 42:2, 113–118.

Byers, E. S., O'Sullivan, L. F., & Hughes, K. (2021). Sexual functioning of late adolescents and young adults in relationships: association with individual characteristics and relationship factors. *Sexual and Relationship Therapy*, 36:2-3, 178–197.

Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10–28.

Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69 (4), 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>

References

Bevz, H. M. (2019). Formuvannya hromadskoi dumky shchodo reform metodom «doslidzhennia shliakhom uchasti» [Formation of public opinion on reforms by the method of «participatory research»]. *Visnyk pisljadiplomnoi osvity. Seriia «Sotsialni ta povedinkovi nauky»*, 8 (37), 10–22. <https://doi.org/10.32405/2522-993>. (in Ukrainian)

Blyzniuk, V. V. (2008). Dobrobut. In I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak et al. (Eds.), *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. (Vol. 8). Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-22384>. (in Ukrainian)

Bryant, F. B., & Veroff, J. (1982). The structure of psychological well-being: A sociohistorical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(4), 653–673. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.43.4.653>. (in English)

Byers, E. S. (2005). Relationship satisfaction and sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in long-term relationships. *The Journal of Sex Research*, 42:2, 113–118. (in English)

Byers, E. S., O'Sullivan, L. F., & Hughes, K. (2021). Sexual functioning of late adolescents and young adults in relationships: association with individual characteristics and relationship factors. *Sexual and Relationship Therapy*, 36:2-3, 178–197. (in English)

Derzhavni sanitarni normy ta pravyla «Polimerni ta polimervmiski materialy, vyroby i konstruktii, shcho zastosovuiutsia u budivnytstvi ta vyrobnytstvi mebliv. Hihienichni vymohy». Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 1139 dated December 29, 2012. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-13#n15>. (in Ukrainian)

Havrylovska, K. P., Falkovska, L. M., & Muzychko, L. V. (2017). Sotsialne blahopoluchchia samotnykh zhinok u suchasnomu sviti [Social well-being of single women in the modern world]. *Likarska sprava*, 7(1144), 22–18. (in Ukrainian)

Havrylovska, K. P., & Pavliuk, I. M. (2021). Psykholohichni dobrobut zhinok iz riznym indeksom seksualnosti [Psychological well-being of women with different sexuality indices]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, (3), 45–50. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/33846/> (in Ukrainian)

Hrytsenok, L. I. (2020). Sotsialno-psykholohichni tekhnolohii yak instrument zabezpechennia pidtrymky hromadskistiu osvitynykh zmin [Socio-psychological technologies as a tool for public support of educational changes]. *Perspektyvni napriamky rozvytku suchasnykh pedahohichnykh i psykholohichnykh nauk*. Collection of theses of the International Scientific and Practical Conference (Kharkov, February 7-8, 2020) Part 2 (p. 96–100). Kharkiv: Skhidnoukrainska orhanizatsiia «Tsentr pedahohichnykh doslidzhen». (in Ukrainian)

Karhina, N. V. (2018). Resursy ta chynnyky psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti [Resources and factors of a person's psychological well-being]. (Master's thesis). Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedohohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho. (in Ukrainian)

Konventsiiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child] (2023). Ratified by Resolution of the Verkhovna Rada No. 789-XII dated 27.02.91. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (in Ukrainian)

Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu (Konventsiiia pro prava invalidiv) [Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)] (2006). Ratified by Law No. 1767-VI dated 12/16/2009.

(2006). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (in Ukrainian)

Pro osvitu [About education] (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, № 38-39, st. 380. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian)

Pro profesiino-tehnicnu osvitu [About professional (vocational and technical) education]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, № 32, st. 215. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-vr#Text>

Pro zahalnu bezpechnist nekharchovoi produktsii [About the general safety of non-food products] (2011). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, № 22, st. 145. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-17#Text> (in Ukrainian).

Pro zahalnu seredniu osvitu [About general secondary education] (1999). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, № 28, st. 230. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (in Ukrainian)

Pro zatverdzhennia Derzhavnykh sanitarnykh norm ta pravyl utrymannia terytorii naselenykh mist [On the approval of the State sanitary standards and rules for maintaining the territories of populated areas] (2011). Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 145 dated March 17, 2011. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-11#Text> (in Ukrainian)

Pro zatverdzhennia Sanitarnoho rehlamentu dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [On the approval of the Sanitary Regulations for general secondary education institutions] (2020). Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 2205 dated September 25. Retrieved from http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/77778/ (in Ukrainian)

Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10–28. (in English)

Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69 (4), 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719> (in English)